

Beste relatie,

Voor u ligt alweer de zesde nieuwsbrief van de community 'Natuurlijk Boeren'.

Ook nodigen wij u uit om deel te nemen aan de community 'Natuurlijk Boeren' bijeenkomst op 28/6/17 van 11:00 tot 15:30 uur bij de HAS. *Hoe kom ik een stap verder bij het omschakelen naar een Natuurlijk Boeren bedrijfsmodel? Hoe benader ik de korte keten markt? En wat is een gezond extensief roterend systeem?* Daarover meer op 28 juni!! Meld u nu aan via natuurlijkboeren@has.nl. Hieronder vindt u het programma. Deze uitnodiging is namens alle betrokkenen van de HAS onderzoeksprogramma's 'Korte Ketens', 'Bodempaspoort' en 'Natuurlijk Boeren'.

Programma community bijeenkomst op 28 juni 2017

10:30 uur inloop en bijpraten met koffie

11:00 - 12:15 Welkom en presentaties, plenair

- Hoe schakel ik om naar Natuurlijk Boeren, o.a. maatregelen en succes- en faalfactoren
- Effecten van een extensief roterend systeem, o.a. [Joshua Wersch](#) en [Bodempaspoort](#)
- Gepaste marktbenaderingen obv [enquête klantwaarden, koopgewoonten, betalingsbereidheid](#)
- Marktmonitor Korte marktketens, wat kunt u hier mee?

12:15 - 13:15 lunch

13:15 - 15:15 Werksessie; u kiest voor groep Omschakeling & Effectmonitoring OF voor groep Markt

- discussie en uitleg opdracht
- uitwerken opdracht in kleine groepen; nieuwe stap in uw omschakeling

of marktbenadering

- terugkoppeling bevindingen
- behoeften voor vervolg

15:15 - 15:30 slotwoorden en daarna ... borrel!

Aanmelden bij: natuurlijkboeren@has.nl

Gezocht! Meer respondenten voor de Natuurlijk Boeren doelgroepenenquête (marktonderzoek)

Bent u ondernemer? Verspreid de [enquête](#) dan binnen uw klantenkring! Indien wij minimaal 20 respondenten uit uw klantenkring ontvangen, dan kunnen wij u voor deze respondenten analyseresultaten leveren. In de bijlage van deze nieuwsbrief vind u de brief die u aan uw klanten kunt versturen met daarin de vraag om de enquête in te vullen.

Bent u een (potentiële) Natuurlijk Boeren klant? Vul dan onze [enquête](#) in! U helpt de Natuurlijk Boeren. Ook maakt u kans op smakelijke prijzen (Natuurlijk Boeren producten). Invullen kan volledig anoniem. Het kost u 10 minuten.

Waarom deze enquête? Het verdienmodel voor Natuurlijk Boeren is de 'korte marktketen', waarin boeren hun klanten rechtstreeks benaderen. Dit vereist inzicht in de waarden, koopgewoonten en de betalingsbereidheid van klanten. Daarom bevroegen wij dit voorjaar 394 klanten in de enquête. Meer respondenten zijn welkom!

Ondertekening Green Deal Weidevarkens en Green Deal Herenboeren op 9 maart 2017

Na 1,5 jaar voorbereiding tekenden ondernemers en overheden op 9 maart 2017 twee Green Deals over natuurinclusieve landbouw: '[Green Deal weidevarkens](#)' van Den Elshorst en '[Green Deal herenboeren](#)' van Herenboeren Wilhelminapark. De deals geven wettelijke experimenteerruimte. Hiermee wordt het bijvoorbeeld mogelijk om varkens in het bos te laten wroeten, zoals dat bij schapen en koeien ook kan, om na te gaan wat de effecten zijn. Staatssecretaris M. v. Dam had steeds de primeur om te tekenen. Daarna tekenden de ondernemers B. Bruurs, T. Moonen, G. vd Veer, B. Bevort, B. Tooren, gedeputeerde A. Spierings, wethouders J. v Doormaal en P. vd Wiel, ZLTO voorman H. Huijbers en opleidingsdirecteur E. Dijkman van de HAS. De rol van de HAS is onderzoek uitvoeren, waaronder monitoring. Verder wordt Herenboeren voor de HAS een locatie om praktijkgericht onderwijs te geven, mede gezien de gunstige ligging t.o.v. de HAS in Den Bosch. Meer weten? Zie ook het [persbericht](#) en [HAS nieuws](#).

Uitkomsten community Natuurlijk Boeren bijeenkomst op 1 februari 2017

Studenten en docenten van de opleidingen Dier- en veehouderij, Bedrijfskunde en Agribusiness, Toegepaste Biologie, Management van de Leefomgeving en Milieukunde, presenteerden hun resultaten. Daarna was er een werksessie.

Afstudeerders Jasper Glaap en Daan Beemsterboer o.l.v. docent Jeroen Bax brachten het 'Perspectief van het bedrijfsmodel Natuurlijk Boeren' in beeld. Om hoeveel hectare, dieren en boeren gaat het nu eigenlijk? Hun schattingen laten zien dat Zuid Nederland (Brabant, Zeeland en Limburg) ruimte is voor ongeveer 250 Natuurlijk Boeren. Dit gezien de capaciteit van de markt, de areaalbeschikbaarheid en een rendabel verdienmodel voor varken en koe. Zij gingen uit van dubbel ruimtegebruik. Zo zijn varkens interessante beheerders van bos, akker, heide en graslanden. De areaalbeschikbaarheid bleek de beperkende factor. Volgens schattingen van boeren zelf ambiëren 200 - 300 boeren dit bedrijfsmodel. Doorgaan dus! Ondanks veel welwillendheid bij boeren en grondbezitters, moet de samenwerking nog wel echt van de grond komen. Samen pilots starten en effecten monitoren, zal hierbij helpen!

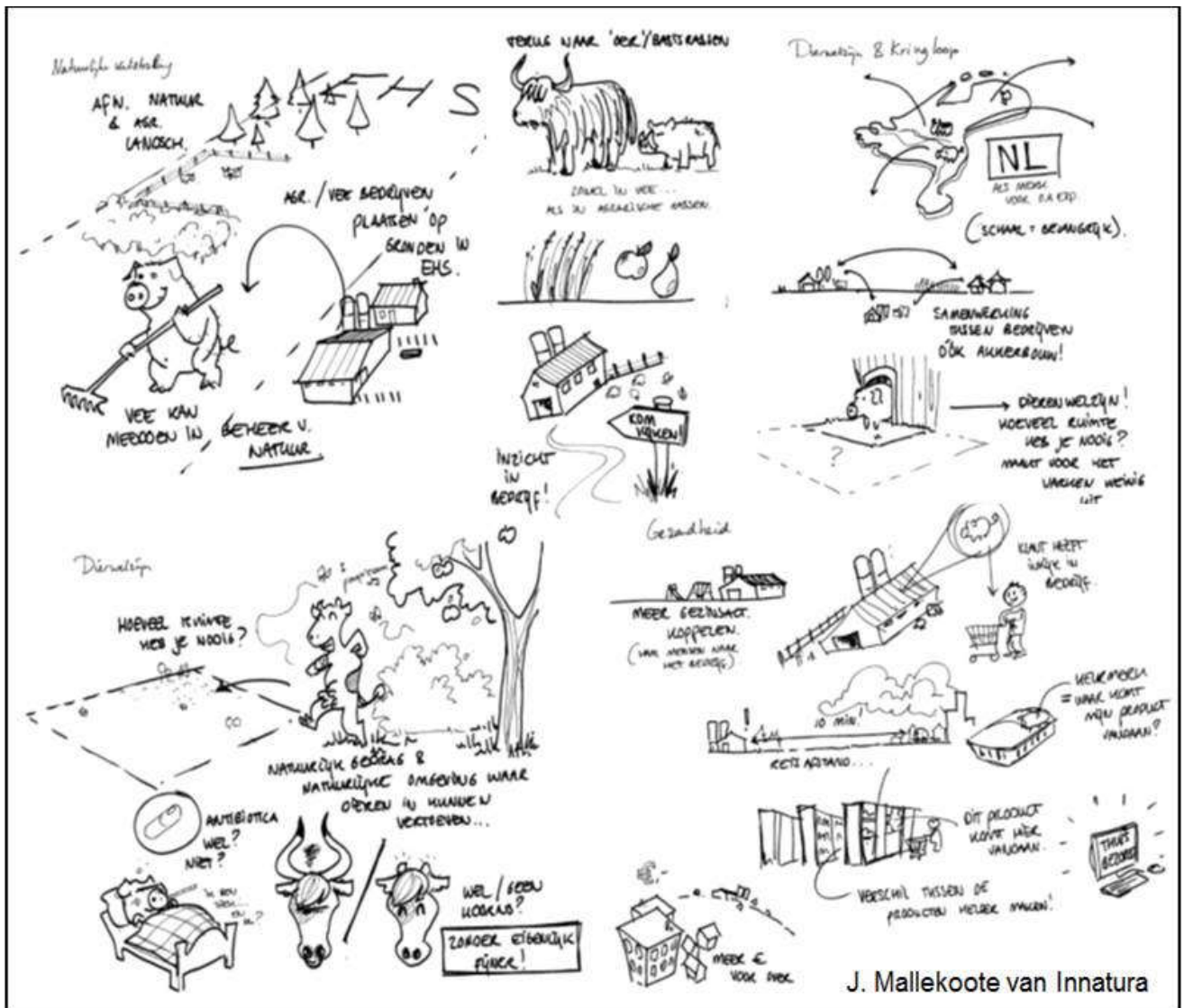
De 4e jaars studenten Juri Smets, Daan Duijmelinck, Valerie Janssen, Lucas Nijnatten, Jeroen Snijders, Jorien Voois en Igor Willems o.l.v. de docenten Maaïke de Graaf en Liesbeth Dingboom presenteerden de eerste resultaten van 'Effectmonitoring Natuurlijk Boeren'. Zij lieten zien welke gegevens nodig zijn om effecten op gebied van bodemkwaliteit en biodiversiteit te meten. Helaas zijn er geen effecten gemeten. De varkens van [Ben Bruurs](#) mochten om juridische redenen (zie Green Deal weidevarkens) nog niet op de beoogde percelen. Varkensgedrag meten in verschillende schuilhutten was wel mogelijk. Zo bleek de groep varkens liever samen in een schuilhut te slapen dan opgesplitst, houden de varkens een kleine schuilhut schoner (geen mest) en heeft de groep voorkeur voor een schuilhut omringd door struiken. Deze effectmonitoring is in het voorjaar 2017 verder uitgebouwd. Hierover as. 28/6/17 meer!

Marktonderzoekers en afstudeerders Anniek Loeffen, Carlijn Leijssen en Roy Pruijn o.l.v. docent Carla Schonenberg, presenteerden 'Klantprofielen van Natuurlijk Boeren'. Uit 263 online enquêtes en 18 diepte interviews bij bestaande klanten van Natuurlijk Boeren en bij mensen met interesse in Natuurlijk Boeren producten, zijn 3 doelgroepen afgeleid: 'gezondheidszoeker', 'dierenliefhebber' en 'wereldverbeteraar'. Deze indeling is gebaseerd op o.a. klantwaarden, zoals gezond vlees en demografische kenmerken, zoals leeftijd. Een deel van de respondenten was niet in de 3 profielen te vatten. Deze respondenten voldeden evenveel aan alle 3 de profielen, of zij voldeden aan geen enkel profiel. Daarom zijn dit voorjaar de bestaande profielen verdiept en de onbekende profielen verder onderzocht. Dit geeft een scherpere indeling en meer informatie over koopgedrag, betalingsbereidheid en geografische spreiding van klanten Hierover as. 28/6/17 meer!

De groepsdiscussies gingen over de volgende vraag: *Hoe zou het Natuurlijk Boeren productiesysteem eruit zien, puur geredeneerd vanuit 4 klantwaarden die uit het marktonderzoek kwamen: 1) gezondheid/smaak, 2) dierwelzijn, 3) natuurlijke uitstraling en 4) kringloop?* Het idee hierachter is dat boeren hun marktaandeel kunnen vergroten door meer in te spelen op de klant. Zo discussieerde de groep dierwelzijn over natuurlijk gedrag in een natuurlijke omgeving, bv wel/niet onthoornen, wel/niet buiten. De groep circulair zag veel mogelijkheden in dubbel gebruik: stof- en

energiekringloop op bedrijfs- en lokale schaal, dubbeldoelen van rassen, bodemverbetering.. Bij een smakelijk kwaliteitsproduct zijn transparantie, vindbaarheid, duidelijke productinformatie belangrijk. En de natuurlijke uitstraling liep overal doorheen: combi natuur-veeteelt-akkerbouw met een verbetering van het beeld van het buitengebied (kleinschalig landschap, minder industrieel, meer recreatie), gebruik oude rassen vee en akker. J. Mallekoote van [Innatura](#) vat de discussies mooi samen in zijn tekeningen.

Mooie slotwoorden van Jack Verhulst van [Vlaanderbos](#). "Na ruim een jaar Natuurlijk Boeren, ben ik verheugd om te zien dat de HAS serieuze stappen heeft gemaakt richting andere vormen van landbouw, zoals Natuurlijk Boeren".

Uitkomsten werksessie Korte marktketens in agrofood, 26/1/17 en 11/4/17 met Netwerk Platteland, FoodUp, ZLTO en HAS

In deze werksessie werd specifiek ingegaan op de korte marktketen en hulpvragen van boeren. Het aantal producenten en producten die een korte marktketen gebruiken groeit. Denk aan streekboxen, boerderijverkoop, boerencoöperaties, boerenmarkten in de stad en community supported agriculture. De betrokken partijen hebben behoefte aan professionalisering op gebied van klantinzicht (waarden, behoeften, toegankelijkheid) en hoe dit te vertalen naar een marktbenadering, logistiek en ICT. Daarom is besloten om deze onderwerpen gezamenlijk op te pakken. Hiervoor gebruiken we zoveel mogelijk de bestaande community's en combineren bijeenkomsten wanneer het gaat om dezelfde onderwerpen en of ondernemers. Daarom zijn de community Korte Ketens en de community Natuurlijk Boeren op 28 juni 2017 samengevoegd.

HAS economen op bezoek bij Natuurlijk Boeren van V Roessel en Sprangers 13/4/17

De economen van diverse HAS opleidingen lieten zich inspireren bij Natuurlijk Boeren [Sjaak Sprangers](#) en [Wim en Harriette van Roessel](#).

Praat bij met de community Natuurlijk Boeren op 28 juni 2017! Mede namens de betrokkenen van de onderzoeksprogramma's Korte Ketens en Bodempaspoort.

Op de hoogte blijven van de vorderingen binnen de community Natuurlijk Boeren? Kijk op onze [Facebookpagina](#) of op de [FOOD UP!](#) website. Of twitter mee via #natuurlijkboeren !

Note: Het project 'Natuurlijk Boeren' loopt van 2016 - 2022. Onderzoekers en studenten van de HAS Hogeschool werken hierin samen met de community Natuurlijk Boeren. Vragen? Mail de projectleider U.Kirchholtes@has.nl